

Η Γαλλική Επανάσταση και η Μασονία

Η ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΣΤΟΩΝ ΣΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑ

Κωνσταντίνος Τσομπάνης

Δρ. Ιστορίας και Φιλοσοφίας των Θρησκευμάτων



Η μάχη του Βαλμύ (20 Σεπτ. 1792) μεταξύ των γαλλικών επαναστατικών δυνάμεων και του Πρώσο-Αυστριακού Αυτοκρατορικού Στρατού ήταν καθοριστική για την επιβίωση της Γαλλικής Επανάστασης.

Τελικά οι Επαναστάτες κατήγαγαν νίκη εναντίον των καλά εκπαιδευμένων και εξοπλισμένων δυνάμεων των Ευρωπαίων μοναρχών και η Επανάσταση σώθηκε.

Στην πραγματικότητα όμως δεν έγινε μάχη. Μετά από έναν εκτεταμένο βομβαρδισμό του αυτοκρατορικού πυροβολικού, ο οποίος οδήγησε σε απελπισία τους Γάλλους, οι σύμμαχοι αποσύρθηκαν ανεξήγητα. Τι είχε συμβεί; Ο αρχηγός των συμμαχικών δυνάμεων, δούκας του Μπρούνσβικ και υψηλόβαθμος μασόνος, είχε αποφασίσει **να μην κερδίσει** την καθοριστική αυτή μάχη.

Κάθε φορά που γίνεται λόγος για τη Γαλλική Επανάσταση ο νους όλων πηγαίνει σε μια αυθόρμητη εξέγερση του γαλλικού λαού εναντίον του βασιλικού και εκκλησιαστικού δεσποτισμού, που πραγματοποιήθηκε με αφορμή την οικονομική δυσπραγία στην οποία είχε οδηγήσει τη χώρα η κακή διαχείριση εκ μέρους των πολιτικών της εποχής και η ανικανότητα χεφφρονος διακυβέρνησης του τόπου από τον βασιλιά Λουδοβίκου ΙΣΤ΄.

Με βάση, μάλιστα, το παράδειγμα της Γαλλικής Επανάστασης, έχουμε συνηθίσει μέσα από την Ιστορία που διδασκόμαστε να θεωρούμε δεδομένο το γεγονός ότι ένας λαός, χωρίς να καθοδηγείται από κάποιον ή να δρα, έστω και εν αγνοία του, βάσει κάποιου καλά οργανωμένου σχεδίου, μπορεί να εξεγερθεί αυθόρμητα και να καταλύσει αιωνόβιες δυναστείες με βαθιές ρίζες τόσο στην Ιστορία όσο και στον ψυχικό συμβολισμό του, να καταλάβει την εξουσία και να εφαρμόσει τακτικές, θεσμούς και ιδεολογίες παντελώς ξένες προς την ψυχοσύνθεση των επαναστατημένων.

Γιατί αυτό ήταν η Γαλλική Επανάσταση, **μια επανάσταση των Γάλλων εναντίον της ίδιας τους της Ιστορίας, των παραδόσεων τους, της καθολικής τους θρησκείας και γενικά όλων όσων συνιστούσαν τα παραδοσιακά θεμέλια στα οποία στηριζόταν η χώρα τους**, «η πιο αγαπημένη θυγατέρα της Καθολικής Εκκλησίας», κατά τη ρήση της Αγίας Έδρας. Χωρίς να παραβλέπουμε ότι η Γαλλική Επανάσταση ήταν ένα μεγαλειώδες γεγονός, που συγκλόνησε και συνετάραξε την Ευρώπη -νικώντας την κατά κράτος στις πολεμικές συρράξεις που ακολούθησαν- και του οποίου ο αντίλαλος ηχεί μέχρι σήμερα στη Γηραιά Ήπειρο, ωστόσο πρέπει να σημειώσουμε πως δεν πείθει πλέον ο «αυθορμητισμός» της έκρηξης της.

ΑΦΟΡΜΗ, ΜΙΑ ΗΦΑΙΣΤΕΙΑΚΗ ΕΚΡΗΞΗ

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε έστω και παρενθετικά ένα φυσικό γεγονός το οποίο επέδρασε καταλυτικά ως αστάθμητος παράγοντας στην προετοιμασία του εδάφους για την έκρηξη της Επανάστασης και το οποίο σχεδόν ποτέ δεν αναφέρεται. Έναν χρόνο πριν την Επανάσταση, το έτος 1788, σημειώθηκε στον χώρο του βόρειου Ατλαντικού, κοντά στην

Ισλανδία, η έκρηξη ενός υποθαλάσσιου ηφαιστείου, το οποίο εξέβαλε μια τεράστια ποσότητα μάγματος, ώστε σχημάτισε ένα ολόκληρο νησί - που υπάρχει έως σήμερα. Τα αέρια που απελευθερώθηκαν από την έκρηξη του ηφαιστείου μεταφέρθηκαν με τα εναέρια ρεύματα πάνω από τον ουρανό της Γαλλίας, προκαλώντας εκείνη τη χρονιά ανομβρία, καταστροφή της γεωργικής παραγωγής και σιτοδεία σε όλη τη χώρα.

Η Κυβέρνηση δεν μπόρεσε να αντιμετωπίσει εγκαίρως το πρόβλημα και το φάσμα της πείνας άρχισε να πλανάται πάνω από τον λαό. Μια απρόσμενη ηφαιστειακή έκρηξη στον βόρειο Ατλαντικό, λοιπόν, σε συνδυασμό με την ανικανότητα του βασιλιά να αντιμετωπίσει δύσκολες καταστάσεις αύξησαν στο μέγιστο τη λαϊκή δυσαρέσκεια και αποτέλεσαν τη χρυσή ευκαιρία όσων από χρόνια ετοιμάζονταν για να ανατρέψουν την καθεστηκυία τάξη και να πάρουν την εξουσία στα χέρια τους. Έτσι, με αφορμή την οικονομική ανέχεια που οδήγησε σε πείνα τον γαλλικό λαό εκείνη τη χρονιά έλαβε χώρα μια λαϊκή εξέγερση στο πλαίσιο της οποίας είδαν το φως της ημέρας πολλά παράξενα γεγονότα.

Συγκεκριμένα, ο άοπλος λαός που εξεγέρθηκε καταρχάς ζητώντας ψωμί σύντομα κινήθηκε προς το φρούριο της Βαστίλλης απαιτώντας την απελευθέρωση των πολιτικών κρατουμένων. Μόνο που στη Βαστίλλη εκείνη την εποχή οι κρατούμενοι ήταν 16 ή 17 και σχεδόν όλοι ήταν εγκληματίες ποινικού δικαίου. Μεταξύ τους μάλιστα συγκαταλεγόταν και ο μαρκήσιος ντε Σαντ, καταδικασμένος για τη δολοφονία μιας πλειάδας γυναικών της υπαίθρου προκειμένου να ικανοποιήσει τα ιδιαίτερα σεξουαλικά του ένστικτα. Πολιτικοί κρατούμενοι δεν υπήρχαν και η απάντηση που συχνά δίνεται στο ερώτημα *«τότε γιατί οι επαναστάτες κινήθηκαν προς την Βαστίλλη»;* είναι ότι ο επαναστατημένος λαός δεν το γνώριζε.

Στη συνέχεια οι επαναστάτες αποφάσισαν να καταλάβουν τη Βαστίλλη ως σύμβολο του βασιλικού δεσποτισμού. Η Βαστίλλη, ωστόσο, ήταν κτισμένη και οχυρωμένη με τρόπο ώστε να μπορεί να αντισταθεί για ολόκληρους μήνες σε ένοπλη πολιορκία, γεγονός το οποίο οι Παριζιάνοι γνώριζαν πολύ καλά. Βάσει ποιας λογικής, λοιπόν, κινήθηκε ο άτακτος όχλος με σκοπό να την εκπορθήσει; Το εγχείρημα ακούγεται σχεδόν παράλογο. Κι όμως, ο αξιωματικός διοικητής της Βαστίλλης, δρώντας ως «από μηχανής θεός», έριξε την ξύλινη γέφυρα πάνω από τη γεμάτη νερό τάφρο που εμπόδιζε τον λαό να πλησιάσει το κάστρο, άνοιξε τις πύλες και παρέδωσε στους επαναστατημένους το φρούριο μαζί με τη φρουρά του. Αμέσως οι ποινικοί κρατούμενοι απελευθερώθηκαν, το φρούριο πυρπολήθηκε και η φρουρά δολοφονήθηκε μαζί με τον διοικητή της από τον εξαγριωμένο όχλο. Κατά συνέπεια δίκαια θα μπορούσε να αναρωτηθεί κάποιος τι ήταν αυτό που έπεισε τον διοικητή να παραδώσει τον εαυτό του και τους άνδρες του στη μανία των επαναστατών, τη στιγμή που μπορούσε να μείνει στην ασφάλεια του φρουρίου περιμένοντας ενισχύσεις για αρκετό διάστημα. Σίγουρα όχι οι τύψεις για τους πολιτικούς κρατούμενους, που δεν υπήρχαν. Το γεγονός είναι ότι η «πτώση» - και όχι η «παράδοση», όπως θα ήταν το σωστό - της Βαστίλλης εορτάζεται μέχρι σήμερα ως «πρώτος θρίαμβος της Επανάστασης»!

ΜΕΤΑ ΤΗ ΒΑΣΤΙΛΛΗ ΚΑΙ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΠΑΡΑΔΙΔΕΤΑΙ ΧΩΡΙΣ ΜΑΧΗ

Στη συνέχεια, πάντοτε εντελώς «αυθόρμητα και ακαθοδήγητα», οι επαναστάτες στράφηκαν προς τις Βερσαλλίες. Επρόκειτο για το πολυτελές ανάκτορο το οποίο είχε οικοδομήσει ο πανίσχυρος Λουδοβίκος ΙΔ΄, ο «βασιλιάς Ήλιος», αρκετά έξω από τα τότε όρια των Παρισίων με σκοπό ακριβώς να μην είναι ευπρόσβλητο από τυχόν λαϊκές ταραχές, οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε όλες τις εποχές. Το ανάκτορο είχε δική του, καλά εκπαιδευμένη φρουρά, που αποτελείτο από έναν μικρό στρατό. Έχοντας προβλεφθεί μάλιστα και η πιθανότητα η γαλλική ανακτορική φρουρά να δίσταζε να βάλει εναντίον του γαλλικού λαού, είχε προσληφθεί επιπλέον και μια μονάδα επιλεγμένων Ελβετών μισθοφόρων ως προσωπική φρουρά του εκάστοτε μονάρχη.

Πριν φθάσει ο επαναστατημένος λαός πεζοπορώντας στα ανάκτορα κατέφθασε εκεί εποχούμενος ο χωλός - επίσκοπος και πρίγκιπας τότε και κατόπιν υπουργός Εξωτερικών και

περίφημος διπλωμάτης - Ταλεϋράνδος, με σκοπό να προσφέρει τις υπηρεσίες του στην καταστολή της εξέγερσης. Όπως αργότερα διηγείτο ο ίδιος, αν και πρίγκιπας, μόνο μετά από μια μακρά αναμονή κατάφερε να συναντήσει τον δευτερότοκο αδελφό του μονάρχη, τον κατοπινό βασιλιά Λουδοβίκο ΙΗ΄, ο οποίος του ανακοίνωσε: «η Αυτού Μεγαλειότης ο Βασιλεύς κοιμάται»!

Ξεπερνώντας την πρώτη έκπληξη, ο Ταλεϋράνδος τού υπενθύμισε ότι ο όχλος κινείτο προς τις Βερσαλλίες και ότι ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης του ήταν να μην τον αφήσουν να πλησιάσει, αλλά να λάβει θέση η βασιλική φρουρά μπροστά από τα ανάκτορα και, μόλις οι εξεγερμένοι φθάσουν, σε απόσταση βολής, να ανοίξει πυρ κατά βούληση. Σύμφωνα με την πολεμική εμπειρία αιώνων, εφόσον οι εξεγερμένοι ήταν ασύντακτοι και ακαθοδήγητοι - τουλάχιστον έτσι διατεινόταν-μόλις έπεφταν οι πρώτοι νεκροί, οι υπόλοιποι θα διαλύονταν τρεπόμενοι σε άτακτη φυγή.

Η απάντηση του πρίγκιπα, «ο βασιλεύς δεν σκοπεύει να χύσει ούτε μια σταγόνα γαλλικού αίματος, θα δεχθεί τους εξεγερμένους για να τους ακούσει», άφησε άφωνο τον πανέξυπνο Ταλεϋράνδο. Όπως έγραφε αργότερα στα απομνημονεύματά του, «εκείνη τη νύκτα εγκατέλειψα τη μοναρχία όχι ασπαζόμενος τη δημοκρατία, αλλά γιατί κατάλαβα ότι η πρώτη είχε πεθάνει. Όσοι συνέχισαν να την ακολουθούν δεν έκαναν τίποτε άλλο από το να ακολουθούν ένα πτώμα». Τα λόγια του ήταν προφητικά. Εντελώς ανέλπιστα οι καθοδηγητές της Επανάστασης είδαν τα ανάκτορα να παραδίδονται αμαχητί και τον όχλο «σαν έναν Σηκουάνα να ορμά μέσα παρασύροντας τα πάντα στο διάβα του», όπως έγραψε αργότερα ο μεγάλος Γερμανοεβραίος λογοτέχνης Στέφαν Τσβάιχ.

Ο βασιλιάς, υπερβαίνοντας κάθε προσδοκία, παραδόθηκε στους Επαναστάτες και σε όσους βρίσκονταν πίσω από αυτούς. Έκτοτε η μοίρα του ήταν προδιαγεγραμμένη, μολονότι ο αγράμματος στην πλειοψηφία του λαός, παρόλη την αντιμοναρχική προπαγάνδα που δεχόταν, παρέμενε πεισματικά βασιλόφρων, πληρώνοντας το πολύ ακριβά μερικές φορές. Ο βασιλιάς έπεσε χάρη στην προσωπική του ανικανότητα να κυβερνήσει και, πληρώνοντας ουσιαστικά λάθη και παραλείψεις προκατόχων του, **κατατομήθηκε μόνο με μια ψήφο επιπλέον. Και αυτή η ψήφος δεν ανήκε σε άλλον παρά στον εξάδελφο του, πρίγκιπα Λουδοβίκο Φίλιππο της Ορλεάνης**, γεγονός που κατέπληξε και τους πιο ακραίους επαναστάτες.

Αναφερόμενοι στο πρόσωπο του πρίγκιπα Φιλίππου της Ορλεάνης, πρωτοεξαδέλφου του βασιλιά και μέλους του βασιλικού οίκου των Βουρβόνων, ήλθε η ώρα να αναφερθούμε στο ποιοι ήθελαν και επιδίωξαν την ανατροπή του «Παλαιού Καθεστώτος» και γιατί. **Τόσο ο πρίγκιπας Φίλιππος της Ορλεάνης όσο και πολλοί άλλοι υψηλά ιστάμενοι, καθώς και διανοούμενοι της Γαλλίας των Βουρβόνων ήταν μέλη μυστικών εταιριών οι οποίες είχαν κάνει την εμφάνισή τους στη χώρα από το έτος 1726, όταν ορισμένοι Άγγλοι καθολικοί πολιτικοί εξόριστοι (οι «Ιακωβίτες») ίδρυσαν στο Παρίσι την πρώτη μασονική στοά με την επωνυμία «Σαιντ Τόμας».** Με βάση αυτή τη στοά άρχισε ο προσηλυτισμός πολλών επιφανών Γάλλων, αριστοκρατών, ιεραρχών, διανοουμένων, καλλιτεχνών, κρατικών αξιωματούχων κ.α., με αποτέλεσμα γρήγορα ο αριθμός των στοών να αυξηθεί και να εξαπλωθούν σε όλη τη χώρα συναποτελώντας πλέον τη «Μεγάλη Στοά της Γαλλίας».

Επιπλέον, μολονότι στην αρχή η πρώτη στοά αποτελείτο από Καθολικούς, με τον καιρό πολλοί Προτεστάντες εισέδυσαν στις τάξεις της και ως πιο δυναμικό και προοδευτικό στοιχείο κατάφεραν να πάρουν την ηγεσία στα χέρια τους. Το 1773 ένα μεγάλο μέρος των μελών της «Μεγάλης Στοάς της Γαλλίας» αποσχίσθηκε σχηματίζοντας τη «Μεγάλη Ανατολή της Γαλλίας», της οποίας Μέγας Διδάσκαλος ονομάσθηκε ο Λουδοβίκος Φίλιππος της Ορλεάνης. Ο νέος αυτός σχηματισμός άρχισε να αποκτά μεγάλη οικονομική και πολιτική δύναμη, γενόμενος «κράτος εν κράτει» και το 1789, όταν ξέσπασε η Επανάσταση, αριθμούσε περί τις 1.000 στοές.

Τι όμως ήταν εκείνο που κίνησε αυτό το πλήθος Γάλλων να μνηθούν στις στοές; Πολλοί Γάλλοι, κινούμενοι από διάφορα αίτια- είτε διότι τους έλκυε ο μυστικιστικός χαρακτήρας της διδασκαλίας και των τελετουργικών της οργάνωσης, είτε πιστεύοντας στις ευγενείς ιδέες και τα

ιδανικά που αυτή διακήρυξε, είτε από ιδιοτελείς σκοπούς ή ακόμη και από ανία -ίδιο των ευγενών- πύκνωσαν τις γραμμές των στοών. Επιπλέον, στις τάξεις των Γάλλων ευγενών εκείνης της εποχής επικρατούσε ένας θαυμασμός για την αγγλική αριστοκρατία, η οποία από την εποχή των Στιούαρτ είχε καταφέρει να επιβάλει μια συνταγματική μοναρχία που της έδινε τη δυνατότητα να κυριαρχεί στην πολιτική ζωή μαζί με τους αστούς. Σε αντίθεση με αυτούς, οι Γάλλοι αριστοκράτες είχαν υποχρεωθεί από τον ισχυρό βασιλιά Λουδοβίκο ΙΔ΄ να εγκαταλείψουν τους πύργους και τα κτήματα τους και να εγκατασταθούν μονίμως στις Βερσαλλίες, όπου ζούσαν με επιδόματα που τους παρέχονταν από το βασιλικό θησαυροφυλάκιο, χάνοντας έτσι τη δύναμη τους και εκφυλιζόμενοι σε απλούς αυλικούς που ανταγωνίζονταν μεταξύ τους για τη βασιλική εύνοια.

Όλοι αυτοί λοιπόν, οι οποίοι διψούσαν για την εξουσία που τους είχε αφαιρεθεί, αντιμετώπισαν την αγγλική αριστοκρατία ως πρότυπο και τις αγγλικής επιπόνησης τεκτονικές στοές ως ένα πολιτικό όργανο με βάση το οποίο θα μπορούσαν να διεκδικήσουν και πάλι τη χαμένη ισχύ τους. Σε αυτούς με τον καιρό προστέθηκαν και εύποροι αστοί, δημοτικοί άρχοντες, τραπεζίτες, караβοκύρηδες, έμποροι, ελεύθεροι επαγγελματίες, τεχνίτες κ.α., οι οποίοι είχαν αποκτήσει μέσα από τα επαγγέλματα τους οικονομική ισχύ, αλλά τους έλλειπε η πολιτική έκφραση και υπόσταση στο πλαίσιο της μοναρχίας, καθώς επίσης και η κοινωνική άνοδος στην ανώτερη τάξη των αριστοκρατών. Η μασονία με τις φιλελεύθερες ιδέες που πρέσβευε δημιουργούσε στο πλαίσιο των στοών τις προϋποθέσεις ώστε να μπορέσουν όλες αυτές οι επιδιώξεις να βρουν την έκφραση τους.

Επιπλέον στους κόλπους των τεκτονικών εργαστηρίων υπήρχε μέσα από τον αμοιβαίο σεβασμό των διαφόρων κοινωνικών τάξεων μια κοινωνική ισότητα «εκτός κράτους», η οποία ήταν αδιανόητη για το απολυταρχικό κράτος του «Παλαιού Καθεστώτος». Με αυτό τον τρόπο οι κοινωνικές διαφορές είχαν ήδη καταργηθεί μέσα στις στοές. Τα μέλη τους δεν ήταν πλέον «υπήκοοι», αλλά άνθρωποι μεταξύ ανθρώπων, που μπορούσαν να σκέπτονται και να δρουν ελεύθερα. Έτσι, η μυστική ελευθερία των στοών έγινε το μυστικό της ελευθερίας.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΑΛΟΤΗΤΑ

Όπως ήταν φυσικό, σε αυτή την αλματώδη εξάπλωση των στοών αντέδρασε πρώτα η Καθολική Εκκλησία, η οποία αντιμετώπιζε με καχυποψία τη διδασκαλία και τα τελετουργικά των μασόνων και στη συνέχεια, μετά την παραίνεση της Αγίας Έδρας, και το Γαλλικό κράτος. Η μοναρχία δεν αντιμετώπισε ευνοϊκά αυτή την περίεργη αγγλοφιλία των μασόνων, η οποία όλο και αυξανόταν. Έτσι, άρχισε μια ακήρυκτη διαμάχη ανάμεσα στη μοναρχία και στις στοές, την οποία έμελλε να κερδίσουν οι δεύτερες. Η αδύναμη μοναρχία του Λουδοβίκου ΙΣΤ΄ ονομάστηκε «γαλλικός δεσποτισμός» και το θεμέλιο του θρόνου, η Καθολική Εκκλησία, «θρησκευτικός δεσποτισμός» ή «φανατισμός», όροι απωθητικοί, οι οποίοι ωστόσο μπορούσαν να στηριχθούν σε ιστορικά προηγούμενα (όπως οι θρησκευτικοί πόλεμοι που είχαν συνταράξει τη Γαλλία έναν αιώνα νωρίτερα και κατέληξαν στον διωγμό των Προτεσταντών ή στη θεσμοθετημένη από την Καθολική Εκκλησία «Ιερά Εξέταση», γεγονότα και τα δυο πολύ νωπά στη συλλογική μνήμη των Γάλλων). Ο ιδεολογικός πόλεμος είχε αρχίσει και οι στοές είχαν ναρκοθετήσει τα θεμέλια του «Παλαιού Καθεστώτος», το οποίο αντιδρούσε σπασμωδικά και χωρίς σχέδιο στις καλά οργανωμένες επιθέσεις που δεχόταν.

Δρώντας με άρτια οργάνωση σε αυτό τον ακήρυκτο πόλεμο ζωής και θανάτου, οι στοές επιμελήθηκαν πρώτα από όλα την ιδεολογική προετοιμασία της Επανάστασης, με σκοπό να απογυμνώσουν τόσο τη μοναρχία όσο και την Καθολική Εκκλησία από κάθε ιδεολογικό και συμβολικό έρεισμα που είχαν στην ψυχή του λαού. Θρόνος και ναός έπρεπε να αποιεροποιηθούν στη συνείδηση του απλού λαού και **βασικό όργανο αυτού του εγχειρήματος υπήρξε η Φιλοσοφία, η οποία θεωρήθηκε σύμμαχος της μασονίας**, ενώ υποστηρίχθηκε ότι η μεταξύ τους σχέση ήταν τόσο στενή ώστε η μία απέρρευε από την άλλη.

«Μεταξύ των μασόνων και των διακεκριμένων φιλοσόφων δεν υπήρξαν ούτε και μπορεί να υπάρχουν διαφορές», διακηρυσσόταν. Η στοά «Εννέα Μούσες», που ιδρύθηκε το 1776 με πρωτοβουλία του φιλοσόφου Ελβέτιους και του αστρονόμου Λαλάντ, προσέλκυσε όλη τη φωτισμένη ελίτ της διανοήσης της εποχής εκείνης και αποκλήθηκε «εργαστήριο Φιλοσοφίας», «πρόοδος», «μέλλον» και «πραγματική επανάσταση». Μέλος της μάλιστα, αν και μνήθηκε σε αυτή το έτος 1778, δηλαδή λίγο πριν τον θάνατο του, υπήρξε και ο περίφημος φιλόσοφος Βολταίρος.

Έτσι, η Φιλοσοφία χρησιμοποιήθηκε ως προπομπός της Επανάστασης και κάτω από τη μάσκα της νομιμοφροσύνης απέναντι στον βασιλιά και τους θεσμούς της Μοναρχίας και της Εκκλησίας εκτρεφόταν το πνεύμα της αντιμοναρχικής εξέγερσης της αγγλόφιλης αριστοκρατίας και της φιλόδοξης και κοινωνικά ανερχόμενης αστικής τάξης των πόλεων. Επιχειρείτο, δηλαδή, μια ριζική αλλαγή της κοινωνίας σε πολιτικό και πολιτισμικό σχέδιο μέσα από συγκεκριμένες και νομιμοφανείς ενέργειες. Έτσι, για παράδειγμα, διακηρυσσόταν η ισότητα των ανθρώπων με σκοπό να επικριθεί η Καθολική ιεραρχία, αλλά και χάρη στις νέες δυνάμεις που αναπτύσσονταν μέσα από τη μασονία. Πολλές στοές ακόμα και μέσα από την ίδια την επωνυμία τους διακήρυσσαν τη διδασκαλία τους, όπως για παράδειγμα οι στοές «Λογική» και «Τελεία Ισότης».

Ένα βασικό όπλο για τη διάδοση των ιδεών τους με σκοπό την επιχειρούμενη αλλαγή ήταν η περίφημη «Εγκυκλοπαίδεια», η οποία συνιστά κατά κοινή ομολογία ένα αληθινό επαναστατικό οπλοστάσιο. Σίγουρα το πολύτομο έργο του Ντιντερό και του ντ' Αλαμπέρ δεν ήταν ένα αποκλειστικά μασονικό εγχείρημα, οπωσδήποτε όμως η στήριξη που οι στοές της παρείχαν ήταν ουσιαστική. Πολλοί μασόνοι συνεργάστηκαν στη συγγραφή άρθρων της Εγκυκλοπαίδειας και πολλοί περισσότεροι ήταν εκείνοι που προεγγράφησαν προπληρώνοντας συνδρομή και δίνοντας τη δυνατότητα να εκδοθεί και να διαδοθεί το έργο. Κάποιες στοές μάλιστα έθεσαν ως υπέρτατο στόχο τους την προπαγάνδισή της Εγκυκλοπαίδειας και δεν είναι τυχαίο ότι στοές όπως αυτή της Τουλούζης αυτοτιποφορήθηκαν «Εγκυκλοπαιδικές».

Πέρα από την Εγκυκλοπαίδεια, όμως, οι στοές φρόντισαν να διαδώσουν τις ιδέες τους και με την έκδοση αυτοτελών βιβλίων, όπως εκείνο που εκδόθηκε στο Λονδίνο το 1772 με τον τίτλο «Το έτος 2440» και του οποίου συγγραφέας ήταν ο μασόνος και μέλος της στοάς «Εννέα Μούσες» Λουί Σεμπαστιάν Μερσιέ. Σε αυτό το βιβλίο, που κυκλοφόρησε 17 ολόκληρα έτη πριν την Επανάσταση, ο Μερσιέ περιγράφει ένα όνειρο που είδε σαν όραμα και το οποίο βεβαίως ότι θα πραγματοποιείτο πολύ σύντομα. Σε αυτό το όνειρο, λοιπόν, ο συγγραφέας διατεινόταν ότι είχε οραματισθεί **την πτώση της Βασίλλης, τον απο-χριστιανισμό της Καθολικής Γαλλίας, την κατάργηση της Μοναρχίας και τη δολοφονία του βασιλιά**. Λίγο αργότερα το όνειρο του υλοποιήθηκε επακριβώς. Σύμπτωση ή σκοτεινή «προφητεία»;

Το βέβαιο, πάντως, είναι ότι οι στοές συνέβαλαν στην ιδεολογική προετοιμασία της Επανάστασης με την οικονομική υποστήριξη που παρείχαν στην έκδοση της Εγκυκλοπαίδειας, η οποία υπήρξε το ιδεολογικό όπλο της Επανάστασης, με τη διάδοση ορθολογιστικών, αντικαθολικών, αντιπαραδοσιακών και αντιμοναρχικών ιδεών και με την ελπίδα που έδωσαν στην παραμερισμένη αριστοκρατία και στη νεοεμφανιζόμενη αστική τάξη ότι μπορούσαν να πάρουν, όπως και στην Αγγλία, την εξουσία στα χέρια τους.

Η ΕΚΡΗΞΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Με την εκδήλωση της Επανάστασης πολλά μέλη των στοών πέρασαν από τη θεωρητική προπαγάνδα στην ενεργό δράση και ορισμένοι από αυτούς κατέλαβαν υψηλές θέσεις κατά την περίοδο της εξέγερσης. Παραδειγματικά μόνο αναφέρουμε τον δικαστή Παστορέ, πρόεδρο κατά τα έτη 1788 και 1789 της στοάς «Εννέα Μούσες» - η οποία με την έκρηξη της Επανάστασης έγινε πολιτική λέσχη και μετονομάστηκε σε «Εθνική Εταιρία των Εννέα Μουσών» - που αναγορεύθηκε το 1790 πρόεδρος της Εκλογικής Συνελεύσεως των Παρισίων, καθήκον της οποίας ήταν η επιλογή δικαστών και εισαγγελέων. Ένα άλλο μέλος της ίδιας στοάς, ο Γκρουβέλ, ήταν εκείνος που ανακοίνωσε το 1793 το διάταγμα της Συντακτικής στον βασιλιά Λουδοβίκο, με

το οποίο ο μονάρχης καταδικαζόταν σε θάνατο. Και ένα τρίτο μέλος της ίδιας στοάς, ο Γκαρά, διορίστηκε από τη Συντακτική υπουργός Δικαιοσύνης.

Επιπλέον δύο μασόνοι, ο μαρκήσιος Λα Φαγιέτ και ο Αμερικανός διπλωμάτης Φράνκλιν, οι οποίοι είχαν λάβει μέρος στη νικηφόρο Αμερικανική Επανάσταση, είχαν επιστρέψει κατόπιν στη Γαλλία προπαγανδίζοντας τις επαναστατικές ιδέες. Εκείνοι ήταν που μέσα από την ένθερμη προπαγάνδα που έκαναν παντού υπέρ της Επανάστασης βοήθησαν ώστε όσοι είχαν ενστερνισθεί την επαναστατική ιδεολογία να περάσουν από τη θεωρία στην πράξη. Ο γαλλικός θρόνος μάλιστα, λόγω της διαρκούς και μόνιμης αντιπαλότητας του με τη Βρετανία, είχε ενισχύσει τους Αμερικανούς επαναστάτες χωρίς να ξέρει ότι σε λίγο ερχόταν η σειρά του να αντιμετωπίσει το ίδιο φαινόμενο και μάλιστα όχι σε αποικίες, όπως οι Βρετανοί, αλλά στο ίδιο το μητροπολιτικό έδαφος της Γαλλίας.

Με πλήρη τάξη το 1789 Κλήρος, ευγενείς και εκπρόσωποι του λαού παρήλασαν στο Παρίσι και προσήλθαν στη γενική τους συνέλευση. Τίποτε ακόμα δεν μαρτυρούσε τη σφαγή που έμελλε να ακολουθήσει, ούτε την αποπομπή των ευγενών και του Κλήρου από τον επαναστατημένο όχλο. Προς το παρόν ομονοούσαν όλοι έναντι του «κοινού εχθρού», του βασιλιά. Αργότερα θα διευθετούσαν τις μεταξύ τους διαφορές, προς το παρόν όμως η «φεουδαρχική αντίδραση» άνοιγε τον δρόμο για την εξέγερση των αστών. Εξάλλου, το ίδιο το Παλαί Ρουαγιάλ (Palais Royal), κατοικία του δούκα της Ορλεάνης, πρίγκιπα Λουδοβίκου Φιλίππου, είχε καταστεί φωλιά επαναστατών και εκείνος χρηματοδοτούσε τους διαφωτιστές επαναστάτες, ενώ ταυτόχρονα, όπως προαναφέρθηκε, ήταν ο Μέγας Διδάσκαλος της Μεγάλης Ανατολής της Γαλλίας, δηλαδή αυτός που κατείχε τον ανώτερο βαθμό στην ιεραρχική κλίμακα της μασονίας. Από το Παλαί Ρουαγιάλ κυκλοφορούσαν όλες οι ειδήσεις σχετικά με τον βασιλιά και τους υπουργούς του χάρη στους ειδικούς ταχυδρόμους που κατέφθαναν απευθείας από τις Βερσαλλίες με τα τελευταία νέα, λιγότερο ή περισσότερο ακριβή ή ακόμα και με δόσεις υπερβολής. Οι δε τέκτονες που συμμετείχαν στη σύγκληση των τριών Γενικών Τάξεων ανέρχονταν σε 237, μόνιμους και αναπληρωματικούς, διανεμημένοι και στις τρεις τάξεις. Γι' αυτούς η σύγκληση των Γενικών Τάξεων δεν ήταν παρά μόνο μια φάση, την οποία θα διαδεχόταν η επιβολή της συνταγματικής και αντιπροσωπευτικής μοναρχίας και η κατάργηση του υπουργικού δεσποτισμού.

Από την αρχή ακόμα της σύγκλησης διαφάνηκε η εξέλιξη της κατάστασης, αφού, αντί να τεθεί σε πρώτη προτεραιότητα το οικονομικό πρόβλημα, τέθηκε ως πρώτο το ζήτημα του θεσμού της Μοναρχίας. Έντρομος ο βασιλιάς έδωσε διαταγή να σφραγισθεί η αίθουσα συνεδριάσεων και τότε η Τρίτη Τάξη αυτοανακηρύχθηκε «Εθνική Συνέλευση», κατέλαβε την αίθουσα του σφαιριστηρίου και ορκίσθηκε στις 20 Ιουνίου 1789 ότι δεν θα διαλυόταν έως ότου ο βασιλιάς αποδεχόταν το Σύνταγμα.

Μέλη των στοών διαδραμάτισαν τότε σημαντικό ρόλο αναλαμβάνοντας ουσιαστική δράση. Η ιδέα της κατάληψης της αίθουσας του σφαιριστηρίου ανήκε στον μασόνο Γκιλοτίν, πρόεδρος της «Εθνοσυνέλευσης» ήταν ο επίσης μασόνος Μπεϊλύ, ενώ τον όρκο που έδωσαν οι σύνεδροι συνέταξε ο μασόνος Λε Σαπελιέ. Η Επανάσταση είχε ήδη δρομολογηθεί και στο τέλος Ιουνίου οι εκπρόσωποι της Τρίτης Τάξης είχαν εκλέξει μια επαναστατική επιτροπή, η οποία είχε εγκατασταθεί παράνομα στο Δημαρχείο των Παρισίων (Hotel de Ville) και έδινε την εικόνα μιας Αρχής που περίμενε να παραλάβει τα ηνία του κράτους.

Σε αυτή την επιτροπή είχε στρατολογηθεί μια πλειάδα μασόνων, όπως οι Λασάλ, Τασάν, Ντελότρ, Κουατρεμέρ, Ζανίν, Οσελάν, Γκαράν ντε Κουλόν, Μορό ντε Σαν Μερύ, και Μπεϊλύ. Πρώτο τους μέλημα ήταν να σχηματίσουν μια ένοπλη δύναμη αποτελούμενη από εξεγερμένους αστούς με αρχηγό τον Λασάλ και υπαρχηγό τον Γκολάρ, μασόνοι και οι δύο. Εκείνοι το πρωινό της 14ης Ιουλίου έστειλαν αντιπροσωπεία που συναντήθηκε με τον διοικητή της Βαστίλλης ζητώντας του να παραδοθεί, ενώ ήδη είχαν σχεδιάσει την επίθεση εναντίον του φρουρίου. Αρχηγός της εφόδου ήταν ο μασόνος Μορετόν ντε Σαμπριγιάν, ενώ επιμέρους αρχηγοί των τριών ομάδων επιτιθέμενων ήταν οι μασόνοι Σαντερέ και Παλού (ομάδα α, συνοικία Σαν

Αντουάν), Φουρνιέ (ομάδα β, συνοικία των Χαλ), και Κασονιέρ (ομάδα γ, περιοχή Αψίδας του Θριάμβου).

Ο ενορχηστρωτής της όλης επιχείρησης βέβαια δεν ήταν άλλος από τον πρίγκιπα Λουδοβίκο Φίλιππο της Ορλεάνης, ο οποίος μέσα από το παλάτι του υποκινούσε και χρηματοδοτούσε την Επανάσταση, γεγονός που είχε γίνει ευρύτατα γνωστό και είχε καταγγελλθεί από όλες τις βασιλικές Αυλές της Ευρώπης. Φαίνεται λοιπόν καθαρά ότι δεν ήταν καθόλου αυθόρμητη και ασχεδίαστη η επίθεση εναντίον της Βαστίλλης και είναι πλέον φανερό με τις εγγυήσεις και τις εντολές ποίου ο διοικητής της την παρέδωσε αμαχητί μαζί με τη φρουρά της στους επαναστάτες.

Την επόμενη ημέρα της παράδοσης της Βαστίλλης η επαναστατική επιτροπή που έδρευε στο Δημαρχείο σχημάτισε την Κομούνα των Παρισίων, με δήμαρχο τον μασόν Μπειλύ, ενώ η ένοπλη δύναμη των αστών μετασχηματίσθηκε σε Εθνική Φρουρά υπό την ηγεσία του μασόνου μαρκησιού Λα Φαγιέτ, ο οποίος, έστω και πρόσκαιρα, συγκέντρωσε με αυτό τον τρόπο στα χέρια του τη μόνη αξιόλογη δύναμη εκείνης της εποχής, τη «δύναμη των επαναστατών». Έτσι, μετά τα γεγονότα του Οκτωβρίου τόσο ο βασιλιάς όσο και η Εθνοσυνέλευση ουσιαστικά περιήλθαν στον έλεγχο του μαρκησιού.

Πολλές στοές μετασχηματίσθηκαν σε επαναστατικές πολιτικές λέσχες, όπως η στοά «Εγκυκλοπαιδική» της Τουλούζης, που έγινε «Εγκυκλοπαιδική Εταιρεία» ή η «Συγκέντρωση των Φίλων», που έγινε «Κέντρο των Φίλων», χωρίς μέσα από αυτή την μετατροπή να χάσουν το τεκτονικό τους πνεύμα, παρότι με τη νέα τους μορφή ήταν πλέον ανοικτές και στους αμύητους. Φρόντισαν πάντοτε να αναγνωρίσουν ως αρχή τους τη Μεγάλη Ανατολή, στην οποία μετά τον αποχριστιανισμό τους και την αποκήρυξη ορισμένων αγίων (τους οποίους αρχικά είχαν ανακηρύξει ως προστάτες), είχαν την πλήρη αναφορά τους.

Αρκετές στοές, όπως η στοά «Παρφέ Ουιόν» του Μοντομπάν, κάλεσαν τα μέλη τους σε συνεδρίαση προκειμένου να υιοθετήσουν και να υπερασπισθούν όλες τις πράξεις της «Εθνοσυνέλευσης». Ο πρόεδρος της, Μαλεζιό ντε Αμέλ, εγκωμίασε την «ευτυχισμένη επανάσταση που πραγματοποιείται» και ευχαρίστησε τον Μεγάλο Αρχιτέκτονα Του Σύμπαντος που έκανε κάτι τέτοιο δυνατό. Στην ίδια συνεδρίαση ο Κορμπάν ντε Πόντμπριάν ισχυρίσθηκε ότι «η νίκη της ελευθερίας και του πατριωτισμού είναι η πιο πλήρης νίκη του αληθινού τέκτονα».

Η στοά Λα Φιλαντελφίκ των Παρισίων αμέσως μετά την «πτώση της Βαστίλλης» έστειλε ανοικτή επιστολή προς τη Μεγάλη Ανατολή με την οποία επικροτούσε με ενθουσιασμό την Επανάσταση που προήγαγε το πνεύμα της ισότητας, το οποίο οι ίδιοι εφήρμοζαν από χρόνια στα εργαστήρια τους και ονόμαζε όσα μέλη της είχαν εμπλακεί στις πολιτικές εξελίξεις «*verteux citoyens*» (ενάρετους πολίτες), «*bons fleres*» (καλούς αδελφούς) και «*vraies maçons*» (αληθινούς μασόνους). Με την επικράτηση, μάλιστα, της Επανάστασης και τους ευρωπαϊκούς πολέμους που ακολούθησαν, έθεσαν ως στόχο τους την ανατροπή των απολυταρχικών μοναρχιών της εποχής και την ίδρυση φιλελεύθερων και συνταγματικών κυβερνήσεων.

Η εξέλιξη της Επανάστασης είναι γνωστή, επομένως σ' αυτό το σημείο σταματούμε την αφήγηση των γεγονότων, θεωρώντας ενδεικτικά για τον ρόλο των στοών τα παραδείγματα που δώσαμε και θέλοντας να απαντήσουμε σε μια ερώτηση που είναι πιθανόν να τεθεί. Όσοι έχουν μελετήσει την ιστορία της Γαλλικής Επανάστασης πιθανώς να αναρωτηθούν πώς είναι δυνατό οι μασονικές στοές να συνέβαλαν σε ένα εγχείρημα κατά το οποίο πολλά από τα μέλη τους, μεταξύ των οποίων και ο Μεγάλος Διδάσκαλος της Μεγάλης Ανατολής της Γαλλίας, πρίγκιπας Λουδοβίκος Φίλιππος, έπεσαν θύματα των επαναστατών, συχνά μάλιστα καρατομούμενοι.

Θα απαντήσουμε με ένα πολύ γνωστό παράδειγμα από την Ιστορία του περασμένου αιώνα. Το γεγονός ότι ο Στάλιν εξεδίωξε από το κόμμα και τη χώρα και δολοφόνησε τελικά στη Λατινική Αμερική τον Τρότσκι (Λεβύ Μπρονστάϊν), δεν μπορεί να μειώσει τη συμμετοχή του δεύτερου στην Οκτωβριανή Επανάσταση, ούτε και να ακυρώσει τον σημαντικό ρόλο τον οποίο διαδραμάτισε ως διοργανωτής και πολιτικός επικεφαλής του ιδιόρρυθμου «Ερυθρού στρατού» στην επιτυχή έκβαση του πολέμου και την επικράτηση των Μπολσεβίκων. Ή, για να

επανέλθουμε στο θέμα που εξετάζουμε, δεν μπορεί κανείς να ισχυρισθεί ότι οι Γιρονδίνοι δεν διαδραμάτισαν κανέναν ρόλο στη Γαλλική Επανάσταση, επειδή αργότερα εκκαθαρίστηκαν από τους Ιακωβίτους.

Οπωσδήποτε οι μασονικές στοές δεν είχαν ως μοναδικό και κύριο σκοπό τους την Επανάσταση, ωστόσο πολλά από τα μέλη τους είχαν αφιερωθεί ολόψυχα στην ολοκλήρωση αυτού του έργου και με τη βοήθεια των στοών και του μεταξύ τους ισχυρού συνδέσμου συνέβαλαν συχνά στην επίτευξη δύσκολων στόχων των επαναστατημένων, όπως ήδη καταδείξαμε. Άλλωστε, αν ορισμένοι μασόνοι εκκαθαρίστηκαν από άλλους, τέκτονες ή μη, κατά τη διάρκεια των γεγονότων, είναι ένα ερώτημα που αφορά αποκλειστικά την επαναστατική διαλεκτική.

Βιβλιογραφία:

1. L. D' Estampes, C. Jannet: LA FRANC-MACONNERIE ET LA REVOLUTION, Avignon 1884.
2. J. Evola: SCRITTI SULLA MASSONERIA, Roma 1984.
3. Bernard Fay: LA FRANC-MACONNERIE ET LA REVOLUTION INTELLECTUELLE DU XVIII SIECLE, Paris 1961.
4. J.F. Findel: HISTOIRE DE LA FRANC-MACONNERIE DEPUIS SON ORIGINE JUSQW A NOS JOURS (Paris 1866), Bologne 1976 (6' war.).
5. Jouaust: HISTOIRE DU GRAND ORIENT DE FRANCE, Rennes, Paris 1865.

Πηγή: [apoloqitis](#), Περιοδικό Crypto, τεύχος 1, σ. 14-23